

Medaljon.

(Spisal Ivan Zupanec.)

I.

Milotožno doné Bistriški zvonovi v jesensko jutro: pogreb je kovača Jožefa. Bridko se joče mlada vdova Mina, in ž njo se jokajo drugi pogrebci. Mihec, njen jedini otrok, se zakriva v materino krilo in tudi ihti, videč, da joče ljuba mati. Petletno revče ne vé, kaj je izgubilo.

Ko so ji zagrebli ljubljeneža moža, poklekne Mina na grob in išče tolažbe v iskreni molitvi. Iz te jo prebudi dečkov glas: »Mama, mene zebe!«

Revče ni več mislilo, da so mu zagrebli nenadomestljivega očeta.

Mina vstane, obriše si rudeče oči in prime sinčka za otrplo roko, da bi šla molit v cerkev, zakaj brila je mrzla sapa.

Iz žagrada pristopi k Mini gospod župnik in pravi: »Ne togujte, ljuba Mina, zakaj Bog vse prav stori. Vaš mož je rešen velikih muk dolge boleznin in sedaj se veseli v nebesih. Bog tudi vas in otroka ne zapusti, saj skrbi po očetovsko za vse svoje stvari; le nanj zaupajte! Dela imate dovolj, mladi ste in zdravi, sinček vam bode sedaj v tolažbo, na starost pa v podporo.«

»Moj Bog! Kakšna nesreča me je zadela, gospod župnik! Oh, da bi bil vsaj ta otrok večji, pa je izpolnil o kresu še le peto leto; kdaj bode še kaj ž njim! Da bi bil le priden in poslušen, jedino moje veselje je na tem svetu.«

Mina še izreče župniku srčno zahvalo in se poslovila od blagega moža.

Župnik odide v župnišče, Mina pa v cerkev. Tu moli dosti dolgo pred

oltarjem Matere Božje, potem gre potolažena domov.

»Mama«, vpraša jo Mihec, »mama: ali pridem tudi jaz k očetu v nebesa?«

»Tudi, tudi, ljubček moj; le priden bodi in slušaj mene!«

»Saj sem priden, mama.«

»Vidiš, tak moraš biti vedno.«

»Saj bodem, saj bodem, mama!«

Mihec poprašuje po poti še mnogo, in žalostna mati mu odgovarja.

Prideta do doma.

Z Jožefom sta bivala konec vasi v hiši, ki je last kranjske obrtne družbe. Ta ima v Bohinju troje fužin: na Bistrici, Pozabljenem in pri Stari Fužini. Jožef je delal s svojo ženo v žebeljarnici na Bistrici, živila sta se pošteno s pičlim zaslužkom.

Ko vstopi Mina v svojo sobo, sede za mizo in vzame v naročje sinčka, ki kmalu sladko zaspi.

Mina se žalostna zamisli in vse njeno minulo življenje ji stopi živo pred oči.

Minin oče je bil bogat kmet. Dolgo ga že krije črna zemlja, še dalje njeno mater. Vse svoje imetje je zapustil jedinemu sinu Janezu, hčeri pa bore goldinarje, ker ni hotela vzeti bogatega vdovca in je rajša vzela ubogega kovača Jožefa. Vendar se Mina ni hudovala, da je dobila le ta znesek, marveč hvaležna je bila ter molila za pokojnika.

Z možem sta živela zadovoljno in v miru. Ko jima je dal Bog sinčka, bila sta presrečna. Letošnjo spomlad je pa Jožef hudo zbolel. Mina je pretrpela

veliko. Skoro vsa očetova zapuščina se je porabila v dolgi bolezni.

Sedaj ga je pa Bog poklical k sebi, in Mina je ostala sama z otrokom.

II.

Minulo je par let.

Mina dela še vedno v žebljarnici; s pičlim zaslužkom živi pošteno sebe in sinčka, ki je postal čvrst in brdak deček; opravil je že sveto obhajilo.

Gospod župnik ga je izučil za ministranta; nihče ne zna tako lepo odgovarjati in pozvanjati pri sveti maši, kakor on. Povzdigne se kmalu na stopinjo »velikega« ali prvega ministranta. Župnik ima rad umnega in krotkega dečka. Mati ponosno gleda na svojega jedinčka, kadar streže gospodu pri svetem opravilu; želi si večkrat, da bi tudi njen Mihec kdaj daroval Bogu presveto daritev.

Po župnikovem prizadevanju se ustanovi tisti čas redna šola na Bistrici.

Mlad učitelj, Bistričan, se z velikim navdušenjem poprime svojega poklica. Ljudstvo z veseljem pošilja otroke v šolo. Ob nedeljah po krščanskem nauku poučuje učitelj tudi odrasle fante in še nekaj mož, ki se rajši učé, nego bi posejali po gostilnicah. — Šola je Mihčevo veselje. Učitelj ne more prehvaliti marljivega dečka.

»Škoda, da ni deček imovitih roditeljev«, reče nekega dne učitelj župniku, ko se sprehajata o mraku po polju.

»Res, škoda dečka, bistro glavico ima, priden dijak bi bil, sam sem že premišljeval.«

Blagemu župniku je ta misel ves večer na umu.

»Hm, hm, v Ljubljano ž njim! — Pa kje denarja? — Eh, bode se že naredilo, že, da bode prav. Počakajmo!« Tako govori dobri gospod, domov idoč, sam s seboj.

»Reci, reci materi, naj pridejo v nedeljo k meni«, reče drugega dne po maši Mihcu, »pa ne pozabi!«

Mati radovedna čaka nedelje ter premišljuje, kaj hoče gospod govoriti ž njo.

V nedeljo po nauku pride Mina v župnišče in potrka rahlo na vrata pri tlične sobe.

Ko se ji gospod odzove, vstopi Mina počasi in ga pozdravi.

»No, Mina, kako je, kako«, vpraša duhovnik, »kaj pa Mihec, je-li priden, kaj ne vrl deček?«

»Priden je, priden, gospod duhovni oče! Hvala Bogu, da mi je dal takega otroka.«

»To je prav, to. Kaj pa mislite ž njim? Sedaj je star dvanajst let. Čas je, da si izvoli stan. Ali ste že kaj mislili na to?«

»Mislila sem, gospod: Ključarstva naj se izučí; to bode menda najbolje.«

Nato začne duhovnik razkladati vdovi, da je sklenil njenega sina poučevati in ga pripravljati za latinske šole; da mu hoče preskrbeti hrano pri dobrih ljudeh v Ljubljani; plačevati ji ne bo drugega, ko obleko in stanovanje, za druge potrebe bode pa skrbel sam.

S solzami zahvali dobra Mina blagega dobrotnika. Vesela gre domov in misel, da bo njen ljubljenec kdaj mašnik, dela jo presrečno. — Mihea je poučeval posebej že učitelj, zlasti v nemščini. Z župnikom pa se lotita tudi še latinščine.

Na Bistrico pride v počitnicah vodja Ljubljanske gimnazije, ogleda si jezero in krasni slap Savice. Ker sta z gospodom župnikom znanca, obljubi mu, da bode Mihec sprejet v prvo šolo, če napravi izpit.

III.

Čas ločitve je tu.

Mihec ga je pričakoval z veseljem, a se ga tudi bal. Mati ga je z žalostjo

pričakovala; zakaj da bode izgubila svojega jedinčka za dalje časa, to ji je jako težilo srce. Mati je mati.

Mati in sin gresta k župniku.

Gospod dá Mihecu obilo lepih naukov in dobrih svetov. Deček obljubi dobrotniku, da se bode vedno pridno učil in lepo vědel. Žalosten mu poljubi roko v slovo.

Voz je pripravljen.

Mati poljubi vroče svojega Mihca. Jokajoča se poslovita. Voznik požene, in voz izgine materi izpred očíj.

»Srečno pot! Bog daj, da ti je v srečo! Bojevati se bodeš moral mnogo, vrli mladenič, predno dosežeš svoj namen. Mnogo mladeničev zapravi svojo nedolžnost v mestih; doma bi je ne. Toda Mihec je vzrejen v strahu božjem, upajmo!«

Tako govori župnik, ko je Mihec odhajal.

Mihec, ali kakor ga kličejo sedaj, Ravnik, je sprejet v prvo šolo. Učiteljem se prikupi marljivi deček. Prestati pa mora obilo težav, kakor sploh dijaki neimovitih roditeljev.

Leto za letom nosi pridni dijak domov izvrstna spričevala, v veselje materi in dobrotniku župniku, ki ga vedno podpira. Dan njegovega prihoda je za Mino praznik. To je veselja! Srečna dijaška leta!

O počitnicah prehodi naš dijak ves divni Bohinj, zapisuje si narodne pripovedke, pesmi, običaje, redke besede in druge znamenitosti. Nabira rudnine in cvetlice ter išče starin na Ajdovskem Gradcu, Lepencah in Jereki. Za to ga je navdušil njegov dobrotnik. Tako mu minejo počitnice za počitnicami — le prehitro.

Leta potekajo hitro.

Mihec — kakor ga kliče mati še vedno — vstopi v osmo latinsko šolo.

Ker je izvrsten dijak, zasluži si po priporočilu profesorjev toliko, da ne potrebuje od matere nobene podpore. Najboljšo plačo ima v hiši bogatega trgovca, kateremu poučuje jedinega sinčka.

Vsi imajo radi prijaznega in marljivega domačega učitelja, posebno se zanima zanj trgovčeva jedinka — Ljudmila.

Tudi Miha vidi rad Ljudmilo. Izprva, ko jo je spoznal, ogibal se je je, kakor so mu velevali nauki iz nekdanjih dnij, a polagoma je iskal celó prilike, da bi jo videl.

Približa se matura, Miha jo naredi sicer dobro, a nekdanja pridnost je bila minula.

Svojemu dobrotniku in materi piše, da je prestal preskušnjo, in da pride čez nekoliko dnij domov. Župniku ni všeč kratko in nekako hladno pismo. Mati se pa jako veseli, da je njen sin že tako blizu svojemu namenu — duhovskemu stanu, čeprav ni pisal o tem ničesar.

Ljudmilina mati zapazi prepozno, da sta si učitelj in hči preveč zaupna. Razjari se jako, očetu pa ne pové ničesar, ker jo Ljudmila z obilnimi solzami preprosi. Miha pa si kuje v domišljiji najlepšo srečo in sanja o zlati bodočnosti. Zvezda v teh sanjah mu je bila Ljudmila.

Tako je dal Miha slovo mislim o duhovnišnici. Uboga Mina!

IV.

Miha si ne upa pred materine in dobrotnikove oči. Zato sprejme rad povabilo, da ide s svojim gojencem na neko dolenjsko grajščino. Tu ostane vse počitnice.

Mati in dobrotnik ga težko pričakujeta domov. Namestu Mihe pa pride nekega dné pismo, v katerem piše, da

ne more iti v duhovnišnico, naj mu odpustita, za mater da bode že skrbel, ko se izšola.

Mater zadene ta novica kot strela z jasnega neba; župnik ne zine niti besedice. Hudo je pa obema.

Miha se vpiše na Dunaju v modroslovje.

Znano je, koliko morajo pretrpeti velikošolci, ki ne dobivajo od doma podpore.

Mihe pa ne zapusti sreča tudi na Dunaju ne. S poučevanjem si zasluži toliko, da ni treba stradati. Poučuje tudi v hiši višjega uradnika Jana Beneša, rodom Čeha. Dvanajstletni Ladislav, jedini otrok, ljubi iskreno svojega učitelja, zato ceni tudi Beneš mladega Slovenca in ga rad podpira.

Miha navduši gospoda Beneša tako za slovensko zemljo, posebno za divno Gorenjsko, da sklene ta ob prvi priliki potovati na Slovensko.

Ker govoré pri Beneševih češki, nauči se Miha v malem času tega lepega slovenskega jezika.

Z Ljudmilo si dopisujeta prvi čas redno, na to pa prihajajo pisma iz Ljubljane čim dalje redkeje in naposled — izostanejo. Na mnoga pisma ne dobi nobenega odgovora več. Ker ni hotel, da bi kdo vedel o njegovih tajnostih, ni se upal pisati nikomur in ga vprašati o Ljudmili.

Nekega dne pa dobi tiskan list — poročno naznanilo:

Henrik S., trgovec,

Ljudmila N. — poročena.

V Ljubljani, dne 5. maja 18 . .

Naslov njegov je bil pisan od nezane roke.

Miha čita in strmi. Pretresa ga po vseh udih. Prva njegova misel je, da bi poskočil v Donavo, vendar se takoj izpametuje, spomnivši se nesrečne matere.

Odslej se mu zdi, da je najnesrečnejši človek na svetu.

Zanemarja sebe in svoje gojence. Radi tega, in ker zboli Ladislav, odpovedó mu Beneševi.

To ga hudo zadene. Sedaj zanemarja še svoje učenje. Ker se brez dela ne dá živeti, išče ga in ga dobi pri uredništvu nekega Dunajskega dnevnika. Vzamejo ga, ker je zmožen več slovenskih jezikov.

Peči ga začne vest, da je varal mater in svojega dobrotnika. Ker se udá pijači, pada globlje in globlje.

V.

Bitnje, podružnica Bistriške fare, so oddaljene od Bistrice dobro četrt ure. Cerkev, posvečena Materi Božji, ima lep veliki altar iz leta 1668. Ob nedeljah po nauku hodi sem molit mnogo Bistričanov. Ker je cerkev važna zaradi nekaterih umetelniških starin, hodijo jo gledat celo tujci.

Neko nedeljo popoldne prideta v Bitnjsko cerkev gospod in gospa. Vsi ljudje so že odšli, le pri velikem oltarju kleči v molitev vtopljená žena. Cerkvenik razkazuje tujcema znamenitosti cerkve. Sredi cerkve je v tleh plošča z napisom: »Allhier ruhen in Gott drei Brüder Locatelli . . .« Iz stare skrinje v žagradu izvleče cerkvenik stare plašče, štrole, blazine, ploščke, vrčke in kadilnico. Zgovorni mož pripoveduje, da je cerkev sezidana iz kamenja, iz katerega je bil Ajdovski Gradec. Tega so kristijani podrli in padlo jih je na obeh straneh do osemdeset tisoč.¹⁾

¹⁾ Kakor je znano, dokazoval je dr. Menzinger, da Ajdovski Gradec je ustvarila Prešernova domišljija. Slikar Ladislav Benesch, ritmojster v c. in kr. telesni straži, pa misli, da ni nemogoče, da bi bil nekdanj grad na hribu Gradišča, na levem bregu Savice pri Bitnjah. Meni je pisal: » . . . möchte ich nochmals Ihre

Tujca obdarujeta zgovornega cerkvenika, molita nekaj časa in odideta.

Jedina žena, ki moli pri velikem oltarju, ostane v cerkvi. Ker se kmalu zmračí, vstane tudi žena, prekriža se in globoko vzdihne, oči ima objokane.

Mina je, mati nesrečnega Mihe. O Mihi ne vé ničesar; preteklo je že pol leta, kar ji je pisal poslednjikrat. Gospod župnik ni mogel zvedeti o njem drugega, kakor da je popustil učenje.

Ko stopi Mina iz cerkve na pokopališče, zagleda v travi bliščečo se reč; radovedna jo pobere. Lep zlat medaljon je. Izgubila ga je pač tuja gospa, misli si. A ker tujcev ni več, nese Mina najdeni medaljon gospodu župniku.

»Dragocen medaljon je. Dobili bodele lep dar!«

»O, kaj meni dar! Saj sem storila le svojo dolžnost. Z Bogom!« in Mina odide proti domu, ne da bi bila govorila o sinu z dobrim župnikom.

Drugi dan se predstavita tujca župniku: Jan Beneš, višji uradnik, s soprogo, z Dunaja.

Gospa pripoveduje, da je izgubila včeraj zlat medaljon, ki ga ji je kupil za god njen umrli jedinček Ladislav. Hranil je novce, ki jih je dobival od roditeljev in rodovincev ter ji kupil za god medaljon s svojo podobo. Kmalu na to je po kratki bolezni umrl. Zato ji je medaljon neprecenljive vrednosti.

Nepopisno se razveseli, ko ji župnik pové, da je že sinoči prinesla neka žena izgubljeno dragocenost.

»Saj sem rekel, da so Slovenci pošten narod«, pravi gospod Beneš, »vidiš, da sem govoril prav.«

Aufmerksamkeit auf das Gradische lenken, wo nach den Beobachtungen, die ich dort gemacht habe, gewiss interessante Funde für das Landes-Museum zu machen wären . . .« Jaz nisem isiskaval: so-li drugi, ne vem. Pis.

Župnik pelje tujca na vrt v hladnico. Veselo se pomenkujejo pri kozarcu vina. Gospa se posebno zanima za ženo, ki je našla medaljon. Župnik ji pové usodo njenega sina.

»Mojega umrlega sina je poučeval visokošolec, modroslovec, doma tukaj v Bohinju, če se ne motim, na Bistrici«, omeni gospod Beneš.

»Prosim, kako se je pisal?« vpraša župnik.

»Mihael Ravnik.«

»Oh, ta je sin žene, ki je našla medaljon!«

»A-a-a! Da je tako zabredel — ta revež!«

»Naš Ladislav ga je imel tako rad«, pravi gospa.

»Dal sem mu slovo, ker je zane-marjal svoje dolžnosti in se odurno vedel. Zbolel mi je tudi moj ljubček Ladislav in bil sem ves zmešan. Žal mi je za mladeniča. Prikupil se mi je. Škoda! Rad bi mu pomagal.«

»To bi vam bila mati hvaležna, da ji pripravite sina na pravo pot. Bog vé, kje je sedaj in kaj počenja. Matí je včeraj gotovo molila zopet zanj. Ne-prenehoma moli zanj, kakor je Monika za svojega sina Avgušтина.«

»Rešiti ga moramo. Božji prst je, da je prav njegova mati našla medaljon«, pravi gospa Beneševa.

Gospod Beneš obljubi, da hoče poiskati Miho in ga pripraviti na vsak način na pravo pot.

»Povejte mu, prosim, če ga najdete, da sva mu odpustila oba, jaz in mati. Če nima veselja iti v duhovnišnico, naj se pa vsaj učenja poprime«, reče župnik.

Tujca se poslovita presrečno od pri-jaznega gospoda in obljubita, da najdeta in rešita izgubljenega sina.

VI.

Z velikim trudom najde gospod Beneš Miho. Izprva je kakor gluha za prigo-varjanje. Ko mu pa začne gospod Beneš pripovedovati o nesrečni materi, ki moli noč in dan zanj — izgubljenega sina in o blagem dobrotniku, kateri mu je vse odpustil, in o njegovih otročjih letih, otaja se mu srce. Na vseučilišče ga ne veseli več. Izpolniti hoče materino vročo željo in stopiti v duhovnišnico, ako ne bode tu ovire. Darovati hoče vse svoje moči v duševno in telesno blaginjo svojega naroda ter se tudi pokoriti za svoje blodnje.

Vsprejmó ga v duhovnišnico.

Materino veselje se ne more popisati. Neizrekljivo je hvaležna Materi Božji, da jo je uslišala.

Zopet mine nekaj let.

Gospod Miha pastiruje na Dolenjskem. Mater ima pri sebi. Njegovega dobrotnika župnika že krije črna zemlja. Gospod Beneš je šel v pokoj in postal za

svoje zasluge vitez železne krone. Kupil si je na Kranjskem gradič in postal tako pravi vitez.

Z Miho sta mnogokrat skupaj; oba veže trdna vez prijateljstva in spoštovanja.

Še nekaj let, in Miha je župnik blizu Beneševih. Ves vnet za svoj poklic, stori mnogo za svojo župnijo. Sezida novo cerkev, ustanovi bralno društvo in knjižnico, pospešuje kmetijstvo in druge koristne naprave. Posebno rad podpira revne dijake.

Neke pomladi pride v njegovo župnijo strašna bolezen — črne koze. Župnik je vedno na nogah, ker je skoro v vsaki hiši bolnik. Naleze strašno bolezen in leže mlad v hladen grob.

Mati ga ne preživi dolgo.

Na župnikovem grobu je spomenik z napisom :

Tukaj počivajo v Gospodu častiti gospod župnik Miha Ravnik . . . . .

Svojemu očetu postavili hvaležni župljani.

Brata Filena.

Dovolj smo Cirenejci bili
S Kartage sini bojov mi —
Zdaj čas, da meče odložili
In mirovno bi razsodili,
Za kar doslej je tekla kri.

Junaka dva iz sebe vsaka,
Izberi naša, vaša stran;
Razsodi spor naj hoja jaka:
Na noge, tu in tam junaka,
Potem praznuj se sprave dan!

Ko v jutro tretje zor napoči,
Zajedno naj hité iz mest;
Kjer v púšči srečajo se vroči,
Tam naj deželi meja loči —
A vsak pogodbi bodi zvest!«

»Veljàj!« — In ljudstvi bojeviti
V prisego dvigneta roké;
Želeči pravdo razsoditi,
Junaki štirje ponositi
Pred bojne stopijo vrsté. —

Po nebu solnce žarno plava,
Usodni svita tretji dan —
Govóri, Afrike puščava,
Komú pripade večja slava,
Kje tod bo meja, širna plan?

Kot veter iz Kartage mesta
Za sábo puščata zahod
Filena brata, domu zvesta;
Gorí pod njima v púšči cesta,
Gorí nad njima nebni svod.